

‘Jeanne d’Architecture’, or: Phyllis Lambert and the Love of Architecture

Mark Pimlott

57

To the architect who knows of Phyllis Lambert but knows very little about her, two facts are likely to serve as outlines of a character sketch: first, that she was instrumental in commissioning Ludwig Mies van der Rohe to design the Seagram Building, the enormously influential icon of modern architecture; second, that she was the driving force behind the Canadian Centre for Architecture, one of architecture’s most important institutions. This outline is not inaccurate but falls very short of describing either her achievements or her contributions to culture. They are but convenient landmarks in a life and love of architecture. That life has been complex: her activities have included advocacy, practice, activism, patronage, intervention and collaboration. She is an entrepreneur, a collector, a scholar, a connoisseur and a steward of buildings and urban districts. She is furthermore, and foremost, an architect. This essay will turn to this simple fact – one that tends to be obscured by the cumulative perceptions of her myriad activities – to demonstrate that her efforts are fuelled by an understanding of the architect as a responsible, moral citizen.

Landmarks: from the Seagram Building to the Canadian Centre for Architecture

Phyllis Lambert was born Phyllis Barbara Bronfman, the second of four children to Samuel Bronfman and Saidye Rosner in Montreal in 1927. She studied at Vassar, moved to Paris, married, divorced, and moved to New York in 1954, when her life in architecture and her impact upon it began. Her father, the president of Joseph E. Seagram and Sons, was planning to build an office building in New York, acquiring a site at 375 Park Avenue in 1951. Upon being shown a rendering of the preliminary scheme prepared for the building by Pereira & Luckman architects by her father, she prevailed upon him to embark on another path,¹ encouraging him to regard the commissioning of the architect as a matter of cultural and civic responsibility. Her letter dated 28 June 1954 perfectly represents the germ of her idea of architecture’s importance to the life of the city and its citizens:

The philosophy that a building expresses seeps into a society and helps to mold [sic] it at the same time as it expresses it. Now in putting up a building in NY you have two choices – first, you are erecting a building which is just

¹ Phyllis Lambert, *Farnsworth on Mars? or, On the Commissioning and Stewardship of Buildings*, in

Penelope Dean (ed.), *Hunch 10: Mediators* (episode/ Berlage Institute: Rotterdam, 2006), 76.

‘Jeanne d’Architecture’ of: Phyllis Lambert en de liefde voor architectuur

Mark Pimlott

Voor architecten die wel eens van Phyllis Lambert hebben gehoord, maar die niet zo veel van haar af weten, zijn er twee feiten die als de contouren van een karakterschets zouden kunnen dienen: ten eerste dat de opdracht voor het Seagram-gebouw, die immens invloedrijke icoon van de moderne architectuur, mede dankzij haar naar Ludwig Mies van der Rohe ging, en ten tweede dat ze de drijvende kracht was achter het *Centre Canadien d’Architecture*, een van de belangrijkste instituten die de architectuur kent. Deze contouren zijn niet incorrect, maar ze schieten ernstig tekort als het erom gaat haar prestaties of haar bijdragen aan de cultuur te beschrijven. Het zijn niet meer dan handige oriëntatiepunten in haar leven en liefde voor de architectuur. Dat leven was gecompliceerd: ze was onder meer actief als pleitbezorger, architect, activist, beschermvrouw, bemiddelaar en compagnon. Ze is ondernemer, verzamelaar, wetenschapper, connaisseur, en rentmeester van gebouwen en stadswijken. Bovendien, en bovenal, is ze architect. In dit essay grijp ik terug op dit simpele feit – dat vaak wordt overschaduwd door het toenemende inzicht in haar talloze activiteiten – om te laten zien dat haar inzet wordt gevoed door de opvatting, dat een architect een verantwoordelijke en morele burger dient te zijn.

Van Seagram tot Centre Canadien d’Architecture

Phyllis Lambert, voluit Phyllis Barbara Bronfman, werd in 1927 in Montréal geboren als het tweede van de vier kinderen van Samuel Bronfman en Saidye Rosner. Ze studeerde aan Vassar College, verhuisde naar Parijs, trouwde, scheidde en verhuisde in 1954 naar New York, waar haar leven met architectuur en haar invloed daarop een aanvang namen. Haar vader, de president van Joseph E. Seagram and Sons, had plannen voor de bouw van een kantoorgebouw in New York en kocht daarvoor in 1951 een perceel, 375 Park Avenue. Nadat haar vader haar een afbeelding van de voorlopige opzet voor het gebouw door Pereira & Luckman architecten had laten zien, haalde ze hem over een andere weg in te slaan en moedigde ze hem aan, de toekenning van de ontwerp-opdracht op te vatten als een kwestie van culturele en burgerlijke verantwoordelijkheid.¹ Haar brief van 28 juni 1954 bevat een uitstekende beschrijving van haar toen al in de kiem aanwezige denkbeelden over het belang van architectuur voor het leven van de stad en haar inwoners:

1 Phyllis Lambert, ‘Farnsworth on Mars? or, On the Commissioning and Stewardship of Buildings’,

in: Penelope Dean (red.), *Hunch 10: Mediators* (Rotterdam: Episode/Berlage Instituut, 2006), 76.

a place to work in with no specific appeal to men’s imagination or intelligence or agreement, and in this case as long as your building is sound, and functional, and fairly agreeable, it does not much matter what it looks like because it will just be another vaguely modernized skyscraper like so many other and you won’t be affecting anyone much one way or the other. This is not what you plan to do, but if you do not plan to do this, you have *one alternative and one alternative only*; you must put up a building which expresses the best of the society in which you live, and at the same time your hopes for the betterment of this society. You have a great responsibility and your building is not only for the people of your companies, it is much more for all the people, in NY and the rest of the world and unless you think of it that way there is no sense going on unless you just do what I outlined in the first alternative.²

After conducting consultations on and from many architects, she singled out Ludwig Mies van der Rohe as having the greatest influence on the new generation of serious architects and encouraged her father to commission him. She understood the necessity of high quality in the execution of a project by Mies, so, at the end of 1954, before having undertaken any architectural training, she was made director of planning of the building, working in an office between Mies (whose associates included Gene L. Summers) and Philip Johnson.³ There, she was responsible for coordination of all the major participants of the project’s construction, from architects to consultants and the client.⁴ Effectively, she was the client of the Seagram building.

After the construction of the Seagram Building – with which she has maintained a life-long relation, preserving its fabric through changes in ownership and securing its status as a recognized Landmark – she went on to study architecture at Yale, working in Mies’s office briefly before studying at IIT under Myron Goldsmith, and graduating in 1963. She opened an office in Chicago before returning to Canada (where she was, with her siblings, already owner of the Fairview development company) to start her practice there,⁵ and set out on what would become a very complex career, incorporating architectural design, activism, advocacy and institution-building. She became known for her work in architecture with the design of the elegant, Miesian, Saidye Bronfman Centre (1967). Soon after, she assumed a different role for her part in the development of the Toronto-Dominion Centre in Toronto, particularly its exemplary public spaces. There, in response to the mediocrity of all the plans made for the site, she again advocated the appointment of

2 Phyllis Lambert, Letter to Samuel Bronfman, 28 June 1954 (Seagram Building, Fonds Phyllis Lambert, CCA). Noted in footnotes to Phyllis Lambert, ‘Space and Structure’, in: Phyllis Lambert (ed.), *Mies in America* (New York: CCA/Whitney, 2001), 513.

3 Johnson, unlike Mies, was licensed in New York. Johnson assumed responsibility for various elements of the building, including the interiors of the Four Seasons restaurant. The associate architects were Kahn and Jacobs. From Lambert, op. cit. (note 2), 513.

4 Phyllis Lambert, footnote to ‘Punching Through the Clouds: Notes on the Place of the Toronto-Dominion Centre in the North American Oeuvre of Mies’, in: Detlef Mertins (ed.), *The Presence of Mies* (New York: Princeton Architectural Press, 1994), 47; Pauline A. Saliga, *Oral History of Gene L. Summers: The Chicago Architects Oral History Project* (Chicago: Ernest R. Graham Study Centre for Architectural Drawings, Department of Architecture, The Art Institute of Chicago, 1993), 43-44 and 89-92; and Lambert, ‘Farnsworth on Mars?’, op. cit. (note 1), 77.

5 Saliga, *Oral History*, op. cit. (note 4), 91.

De filosofie die een gebouw tot uitdrukking brengt, sijpelt door in een samenleving en vormt die [sic] mede. Wanneer je een gebouw realiseert in NY zijn er twee mogelijkheden: één, je realiseert een gebouw dat gewoon een werkplek is, dat de menselijke verbeelding en intelligentie niet bijzonder aanspreekt en niet bijzonder aantrekkelijk is. In dit geval doet het er niet toe hoe je gebouw er uit ziet, zolang het maar deugdelijk en functioneel en redelijk aantrekkelijk is, omdat het weer net zo'n vagelijk moderne wolkenkrabber zal zijn als zoveel andere, en je er hoe dan ook niet veel mensen mee zult beïnvloeden. Dit is niet wat je van plan bent, maar als je dit niet van plan bent dan heb je maar één alternatief, en niet meer dan dat: je moet een gebouw neerzetten dat uitdrukking geeft aan het beste dat de maatschappij waarin je leeft te bieden heeft en dat tegelijkertijd jouw hoop op verbetering van die maatschappij uitdrukt. Je draagt een zware verantwoordelijkheid en jouw gebouw is niet alleen bedoeld voor de mensen die je in dienst hebt, het betekent veel meer, voor alle mensen, in NY en in de rest van de wereld en tenzij je er op die manier over denkt heeft het geen zin om door te gaan, tenzij je gewoon doet wat ik bij het eerste alternatief heb geschetst.²

Nadat ze advies had ingewonnen over en bij een groot aantal architecten, koos ze Ludwig Mies van der Rohe uit als degene die de meeste invloed had op de nieuwe generatie serieuze architecten en moedigde ze haar vader aan hem de opdracht te geven. Omdat zij begreep dat hoge kwaliteit een eerste vereiste was bij de uitvoering van een project van Mies, werd ze eind 1954, zonder enige architectenopleiding, aangesteld als directeur planning voor het gebouw en deelde ze een kantoor met Mies (onder wiens compagnons zich Gene L. Summers bevond) en Philip Johnson.³ Daar was ze verantwoordelijk voor de coördinatie van alle belangrijke deelnemers in de bouw van het project, van architecten tot adviseurs en de opdrachtgever.⁴ In feite was zij de opdrachtgever van het Seagram-gebouw.

Na de voltooiing van het Seagram-gebouw – waarmee ze haar leven lang een band heeft gehouden, dat ze onder verschillende eigenaars intact heeft weten te houden en de status van erkend monument heeft bezorgd – ging ze architectuur studeren aan de universiteit van Yale en werkte ze enige tijd bij het bureau van Mies, voordat ze aan het Illinois Institute of Technology (IIT) bij Myron Goldsmith ging studeren en in 1963 afstudeerde. Ze opende een kantoor in Chicago en ging vervolgens terug naar Canada (waar ze met haar familie al eigenaar was van de Fairview Development Company), om daar haar praktijk te vestigen en te beginnen aan wat een zeer complexe loopbaan zou worden die architectuurontwerp, activisme, pleitbezorging en de opbouw van instituten zou verenigen.⁵ Ze maakte naam als architect door haar ontwerp voor het

2 Phyllis Lambert, brief aan Samuel Bronfman van 28 juni 1954 (Seagram Building, Fonds Phyllis Lambert, CCA). Wordt vermeld in voetnoten bij Phyllis Lambert, 'Space and Structure', in: Phyllis Lambert (red.), *Mies in America* (New York: CCA/Whitney, 2001), 513.

3 Anders dan Mies was Johnson bevoegd om in New York te werken. Johnson nam de verantwoordelijkheid op zich voor verscheidene onderdelen van het gebouw, waaronder het interieur van restaurant The Four Seasons. De compagnons waren de architecten Kahn en Jacobs. Uit: Lambert, *ibid.* (noot 2), 513.

4 Phyllis Lambert, voetnoot bij 'Punching Through the Clouds: Notes on the Place of the Toronto-Dominion Centre in the North American Oeuvre of Mies', in: Detlef Mertins (red.), *The Presence of Mies* (New York: Princeton Architectural Press, 1994), 47; Pauline A. Saliga, *Oral History of Gene L. Summers: The Chicago Architects Oral History Project* (Chicago: Ernest R. Graham Study Centre for Architectural Drawings, Department of Architecture, The Art Institute of Chicago, 1993), 43-44 en 89-92; Lambert, 'Farnsworth on Mars?', *ibid.* (noot 1), 77.

5 Saliga, *Oral history*, op. cit. (noot 4), 91.

Mies as architect (1969).⁶ Shortly after, in Montreal, she played a central part in saving several streets of the historic Milton-Parc residential district from destruction by a combination of modernist planning and speculation, leading to the founding of a cooperative housing association that planned for its long-term development centred on public participation, the preservation of its architectural heritage and the establishment of cooperative ownership by its residents, assisted by federal funding.⁷ The work to rescue this area yielded another important initiative oriented towards the city as a whole: in 1975, Lambert founded and served as the first president of *Héritage Montréal*, an important and active body that continues to highlight and preserve the city's architectural patrimony. She combined her entrepreneurial skills and her talent for putting people together elsewhere in the mid-1970s, too, in rescuing, developing, designing, renovating and managing the Biltmore Hotel, an important yet neglected Los Angeles building, in partnership with Gene Summers.⁸ In Montreal, as she was turning her attention to the creation of the Canadian Centre for Architecture, she also played an important role in the preservation and transformation of the historical, former industrial Old Port district of the city on the Board of the *Vieux-Port de Montréal* (1984-2007). Reacting to a plan imposed by the federal government for the Old Port area facing the historical urban centre, she was instrumental in redirecting its future by engaging a broad public in a rich and intensive consultation process, producing guidelines that remain in force as a living document.⁹ She continues to be active in the revitalisation of the 'everyday' fabric of Montreal: for example, in response to the withdrawal of

Seagram Building, New York. Ludwig Mies van der Rohe, architect; Philip Johnson, associate architect; Phyllis Lambert, director of planning, 1958 / Seagram Building, New York. Ludwig Mies van der Rohe, architect; Philip Johnson, uitvoerend architect; Phyllis Lambert, verantwoordelijk planner, 1958

6 Lambert, 'Punching Through the Clouds', op. cit. (note 4), 36.

7 *La société d'amélioration Milton-Parc*, aided by Phyllis Lambert and Héritage Montréal, created by the residents of the area and funded by the CMHC, renovated 600 units of the neighbourhood between 1979 and 1984. It was the largest and most important cooperative housing project in North America. See John Udy, *Man Makes the City: Urban Development and Planning* (Victoria: Trafford, 2004), 127.

8 Phyllis Lambert started a development company, based in California, with former Mies associate Gene L. Summers in 1973, undertaking the building of industrial buildings and the renovation of the Biltmore Hotel in Los Angeles. Their work on the Biltmore led to an AIA award. On this and their new buildings, they acted as owners, architects, contractors and assumed the management of those projects. As described by Summers in an interview with Pauline A. Saliga. See: Saliga, *Oral History*, op. cit. (note 4), 43-44 and 89-92.

9 Lambert, 'Farnsworth on Mars?', op. cit. (note 1), 82.

elegante, Miesiaanse Saidye Bronfman Centre uit 1967. Kort daarna speelde ze een centrale rol in de ontwikkeling van het Toronto-Dominion Centre in Toronto, in het bijzonder de voorbeeldige openbare ruimten. Als gevolg van de middelmatigheid van alle plannen die voor de locatie waren gemaakt, bepleitte ze daar in 1969 opnieuw de benoeming van Mies als architect.⁶ Kort daarop was ze nauw betrokken bij de redding van enkele straten in de historische woonwijk Milton-Parc in Montréal die met de ondergang werden bedreigd door een combinatie van modernistische planning en speculatie. Dit leidde tot de oprichting van een coöperatieve woningbouwvereniging die bewonersparticipatie, het behoud van architectonisch erfgoed en de instelling van coöperatief eigendom voor de bewoners centraal stelde bij de planning van langetermijntoewijdingen, daarbij gesteund door overheidsfinanciering.⁷

Uit de activiteiten om deze buurt te redden, vloeide een ander belangrijk initiatief voort, dat zich op de stad als geheel richtte: in 1975 was Lambert de oprichter en eerste directeur van de *Héritage Montréal*, een belangrijk en actief orgaan dat tot op heden het architectonisch erfgoed van de stad onder de aandacht brengt en in stand houdt. Ook elders combineerde ze in het midden van de jaren zeventig van de vorige eeuw haar ondernemersvaardigheden en haar talent om mensen samen te brengen bij het redden, ontwikkelen, ontwerpen, renoveren en beheren van een belangrijk, maar verwaarloosd gebouw in Los Angeles, het Biltmore Hotel, samen met compagnon Gene Summers.⁸ Terwijl ze haar aandacht richtte op de oprichting van het Centre Canadien d'Architecture, speelde ze in Montréal van 1984 tot 2007 als lid van het bestuur van de Vieux-Port de Montréal ook een belangrijke rol bij het behoud en de transformatie van Old Port, het historische, voormalige industrieterrein van de stad. In reactie op een plan dat de federale overheid had bedacht voor het gedeelte van Old Port dat uitzag over het historische stadscentrum, was ze instrumenteel voor de heroriëntering op de toekomst van het gebied, door een breed publiek te betrekken bij een vruchtbaar en intensief inspraakproces, waaruit richtlijnen voortkwamen die nog steeds worden gebruikt.⁹ Ze is tot op heden betrokken bij de revitalisering van het 'alledaagse' weefsel van Montréal: zo riep ze bijvoorbeeld, als gevolg van de intrekking van overheidsfinanciering voor lokaal coöperatief eigendom en voor de reconstructie van woningen in de binnenstad, in 1996 het *Fonds d'investissement de Montréal* in het leven, dat de particuliere sector betreft bij de waardering en financiering van lokale initiatieven voor vernieuwingsprojecten. In 2005 startte ze de *Table de concertation du centre-ville ouest* om met lokale bekendheden en lokale partijen, die

6 Lambert, 'Punching Through the Clouds', op. cit. (noot 4), 36.

7 Tussen 1979 en 1984 renoveerde La société d'amélioration Milton-Parc, gesteund door Phyllis Lambert en de Héritage Montréal, in het leven geroepen door de inwoners van het gebied en gefinancierd door de SCHL/CMHC, 600 woon-eenheden in de wijk. Het was het grootste en belangrijkste coöperatieve woningbouwproject van Noord-Amerika. Zie: John Udy, *Man Makes the City: Urban Development and Planning* (Victoria: Trafford, 2004), 127.

8 In 1973 begon Phyllis Lambert samen met Mies' voormalige compagnon Gene L. Summers een in Californië gevestigde ontwikkelingsmaatschappij die de bouw van industriële gebouwen en de renovatie van het Biltmore Hotel in Los Angeles ondernam. Hun werk aan het Biltmore resulteerde in een onderscheiding van de AIA. Bij dit gebouw en de andere nieuwe gebouwen traden zij op als eigenaars, architecten en aannemers, en deden zij ook het beheer. Summers beschreef dit in een interview met Pauline A. Saliga. Zie: Saliga, *Oral history*, op. cit. (noot 4), 43-44 en 89-92.

9 Lambert, 'Farnsworth on Mars?', op. cit. (noot 1), 82.

government funding for local cooperative ownership and restoration of inner-city housing, she created the *Fonds d'investissement de Montréal* (1996), which engages the private sector in assessing and financing locally-initiated regeneration projects; she launched the *Table de concertation du centre-ville ouest* in 2005 in order to discuss, with local figures, the state and future of the districts west of the city's central business district (which incorporates Shaughnessy Village, the neighbourhood around the Canadian Centre for Architecture) with local parties, contributing their expertise from many different fields. These many 'rescue' activities and the debates around them have been essential to the life and culture of Montreal, particularly so given the background of the city's moribund economy. Accordingly, she has been recognized with many awards and honours for her contributions to architectural patrimony and her services to architecture in Canada, the USA and France. Along the way, she has acquired the media's moniker of 'Jeanne d'Architecture/Joan of Architecture'.¹⁰

Architecture, the Architect and Responsibility

Lambert's interventions in these various fields have come about through being motivated by the duty to be an architect in the fullest sense, conscious of the effects of architecture in the making of the city and society. Her letter to her father regarding the significance of building on the Seagram site provides an early indication of her feeling. Her involvement in citizen action in Milton-Parc, both preserving the district and establishing a framework for its revitalisation (resulting in the *Société d'amélioration Milton-Parc*) was also born out of her feeling for architecture's part in the city's life, and hence in the lives of its citizens. The Milton-Parc episode, a milestone in urban preservation in Canada and a model for future efforts, was preceded by her direction of documentary photographic missions in the city,¹¹ which rendered its historic fabric both visible and valuable. The residents, largely families on low income (the area had long been abandoned by its original, wealthy residents) had formed a citizens' committee in 1968 to protect their homes and community from large-scale development that would have destroyed the buildings and the community within it.¹² Its residents, with the support of Heritage Montréal, managed to acquire and renovate some 600 properties over six blocks, supported by government funding, galvanizing the community in the process.¹³ Heritage Montreal acted as negotiator between the citizens committee and the Canadian mortgage and Housing Corporation, which bought the properties in 1979 and sold them to the *Société d'amélioration Milton-Parc*, who offered the properties

10 Richard Carr, 'Phyllis Lambert and the Canadian Centre for Architecture', *Studio International* (22 September 2008), see: <http://www.studiointernational.co.uk/architecture/lambert.asp>; CCA, 'Institutional Overview', see: <http://www.cca.qc.ca/en/collection/294-institutional-overview>; Teri When-Damisch (director), *Citizen Lambert: Joan of Architecture* (Phila films/National Film Board of Canada, 2007); Linda Gyulai, "'Joan of Architecture' to the rescue: Lambert works to revitalize Shaughnessy Village", *Montreal Gazette*, 2 April 2010, see: <http://www.montrealgazette.com/business/Joan+architecture+rescue/2755131/story.html>.

11 *Citizen Lambert: Joan of Architecture: film*, as described in <http://www.cca.qc.ca/en/cca-recommends/273-citizen-lambert-joan-of-architecture>.

12 Lucia Kowaluk, 'Milton-Parc Citizens Committee Supports the Citizens of Côte-des-Neiges', *Comité des citoyennes et citoyens Milton-Parc*, 2009. See: <http://drupal.comcitmp.org/?q=node/77>.

13 Marcia Nozick, 'Sustainable Development Begins at Home: Community Solutions to Global Problems', in: John T. Pierce and Anne Dale (eds.), *Communities, Development and Sustainability* (Vancouver: UBC Press, 1999), 19-20.

expertise leverden vanuit allerlei gebied, de stand van zaken en de toekomst te bespreken van de wijken ten westen van de centrale zakenwijk van de stad – waaronder Shaughnessy Village, de wijk rond het Centre Canadien d'Architecture. Deze veelheid aan 'reddingsacties' en de discussie eromheen zijn van essentieel belang geweest voor het leven in en de cultuur van Montréal, vooral tegen de achtergrond van de vastgelopen economie van de stad. Vanwege haar inzet voor het architectonisch erfgoed en haar verdiensten voor de architectuur in Canada, de Verenigde Staten en Frankrijk is ze geëerd met vele prijzen en onderscheidingen. In de media heeft ze ondertussen de bijnaam 'Jeanne d'Architecture' verworven.¹⁰

Architectuur, architect en verantwoordelijkheid

Lambert's interventies op deze uiteenlopende terreinen kwamen tot stand doordat ze werd gemotiveerd door de plicht, een architect in de ruimste zin van het woord te zijn en doordat ze zich bewust was van de effecten van de architectuur op de ontwikkeling van stad en maatschappij. De brief die ze aan haar vader schreef over de betekenis van het bouwen op de Seagram-locatie, verschaft ons een vroege aanwijzing over dat besef. Ook haar betrokkenheid bij de burgerinitiatieven in Milton-Parc, waardoor de wijk behouden bleef, een kader voor de vernieuwing van de wijk werd gecreëerd (waar de *Société d'amélioration Milton-Parc* uit voortkwam), kwam voort uit haar besef van de rol die de architectuur speelt in het bestaan van de stad, en dus in het bestaan van haar bewoners. Voorafgaand aan de gebeurtenissen in Milton-Parc, die een mijlpaal in de Canadese monumentenzorg en een voorbeeld voor toekomstige inspanningen waren, gaf ze opdracht tot het maken van fotodocumentaires van de stad die het historische weefsel zowel zichtbaar als waardevol zouden maken.¹¹ De bewoners, hoofdzakelijk gezinnen met lage inkomens (het gebied was allang verlaten door de oorspronkelijke, kapitaalcrachtige bewoners), hadden in 1968 een burgercomité gevormd om hun woningen en gemeenschap te beschermen tegen grootschalige ontwikkeling, wat de verwoesting van zowel de gebouwen als de gemeenschap zou hebben betekend.¹² De bewoners slaagden erin, met de hulp van Héritage Montréal en met de steun van overheidsfinanciering, om ongeveer 600 woningen, verspreid over zes blokken, aan te kopen en te renoveren, waarbij ze de gemeenschap en passant tot actie opjutten.¹³ Héritage Montréal trad op als intermediair tussen het burgercomité en de *Société canadienne d'hypothèques et de logement* (SCHL/CMHC), die het onroerend goed in 1979 had gekocht en het verkocht aan de

10 Richard Carr, 'Phyllis Lambert and the Canadian Centre for Architecture', *Studio International* (22 september 2008), zie: <http://www.studiointernational.co.uk/architecture/lambert.asp>; CCA, 'Institutional Overview', zie: <http://www.cca.qc.ca/en/collection/294-institutional-overview>; Teri Whendamsch (regie), *Citizen Lambert: Joan of Architecture* (Canada: Philia films/ National Film Board of Canada, 2007); Linda Gyulai, "'Joan of Architecture' to the Rescue: Lambert Works to Revitalize Shaughnessy Village", *The Gazette* (2 april 2010), zie: <http://www.montrealgazette.com/business/Joan+architecture+rescue/2755131/story.html>.

11 *Citizen Lambert: Joan of Architecture*: film, zoals beschreven op: <http://www.cca.qc.ca/en/cca-recommends/273-citizen-lambert-joan-of-architecture>.

12 Lucia Kowaluk, 'Milton-Parc Citizens Committee Supports the Citizens of Côte-des-Neiges', *Comité des citoyennes et citoyens Milton-Parc*, 2009. Zie: <http://drupal.comcitmp.org/?q=node/77>.

13 Marcia Nozick, 'Sustainable Development Begins at Home: Community Solutions to Global Problems', in: John T. Pierce en Anne Dale (red.), *Communities, Development and Sustainability* (Vancouver: UBC Press, 1999), 19-20.

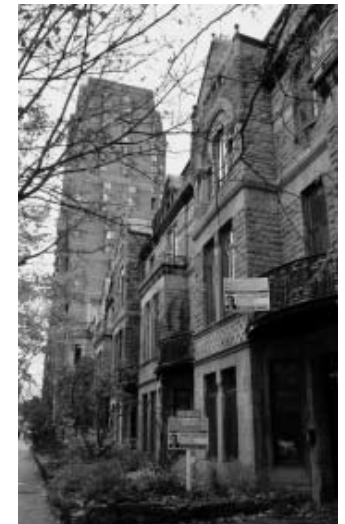
to rent to low- and moderate-income residents, renovating them, under the management of 20 cooperative organizations, over the next five years.¹⁴ The architecture of the district was conserved, embraced and reactivated by its occupants: it became representative of them, serving as a focus for action and a bulwark. The compelling outcome of affordable housing for a community of people of mixed income was brought into focus by architecture and the active, collective responsibility that was required to sustain it, held by its occupants, true citizens. As in the case of all of Lambert's interventions with the city's historic districts, architecture was resolutely central. If architecture is acknowledged and properly cared for – an active form of care that she describes as stewardship – it can be a constant resource: the permanent, eloquent framework for urban life and urban society.

Patronage or Stewardship

Phyllis Lambert's diverse initiatives have demonstrated that it is not her object to either propagate a particular viewpoint or taste, or to advance her own interests (though in her work as a developer she has profited handsomely from her projects). Rather, her considerable efforts have been directed toward making palpable – to the profession, the public, its representatives and the agents of society – the significance of architecture and its part in urban culture. The issues and ideas that she has offered for contemplation and action, which have had a direct impact on the cities in which she has lived and worked, have emerged from her identity as an architect and her idea of the architect's responsibility.

Although parallels may be drawn between Lambert and traditional patrons or *mécènes*, they are not useful, as her advocacy is not self-serving. Her part has been to enable the making of architecture of the highest quality and the preservation of good, 'ordinary architecture', and through doing so, highlight architecture's, rather than her own, necessity and significance. She believes in architecture's capacity to speak of its time ('as a marker in the evolution of a shared culture'),¹⁵ and say something to other times.

Rue Prince-Arthur, in Montréal's Milton-Park neighbourhood, looking east toward La Cité development / Rue Prince-Arthur, in de wijk Milton Park in Montréal, met op de achtergrond het La Cité complex

14 Udy, *Man Makes the City*, op. cit. (note 7), 127.

15 Lambert, 'Farnsworth on Mars?', op. cit. (note 1), 83.

Société d'amélioration Milton-Parc. Deze verhuurde de woningen aan mensen met lage of middeninkomens; in de vijf jaar daarna werden ze onder beheer van 20 coöperatieve organisaties gerenoveerd.¹⁴ De architectuur van de wijk bleef behouden, werd omarmd en door de bewoners nieuw leven ingeblazen; ze werd een symbool voor de bewoners en fungeerde als middelpunt en bastion voor actie. De architectuur bracht het stimulerende gevolg van betaalbare huisvesting voor een gemeenschap van mensen met verschillende inkomens scherp in beeld, net als de actieve, collectieve verantwoordelijkheid van de bewoners (ware burgers) die nodig was om haar in stand te houden. Altijd als Lambert ingreep in de historische wijken van de stad, stond de architectuur onwrikbaar centraal. Indien het belang van de architectuur wordt erkend en er goed voor wordt gezorgd – een actieve vorm van zorg die zij 'rentmeesterschap' noemt – kan het een onuitputtelijke hulpbron zijn: een duurzaam, expressief kader voor het stedelijk leven en de stedelijke samenleving.

Patronage of rentmeesterschap

Uit de verschillende initiatieven van Phyllis Lambert is gebleken dat het niet haar bedoeling is een bepaald standpunt of een bepaalde smaak uit te dragen, of om haar eigen belangen te behartigen (hoewel ze door haar werk als ontwikkelaar behoorlijk van haar projecten heeft geprofiteerd). Haar aanzienlijke inspanningen waren er eerder op gericht, de betekenis van de architectuur en haar rol in de stedelijke cultuur duidelijk te maken aan vakgenoten, het publiek en zijn vertegenwoordigers, en functionarissen. De kwesties en ideeën die ze ter overdenking en ter behandeling heeft aangedragen en die de steden waarin ze leefde en werkte direct hebben beïnvloed, zijn voortgekomen uit haar identiteit als architect en haar ideeën over de verantwoordelijkheid van de architect.

Hoewel er een vergelijking kan worden gemaakt tussen Lambert en de traditionele opdrachtgever of mecenas is dat niet zinvol, want haar voorspraak kent geen eigenbelang. De rol die ze heeft gespeeld bestond uit het faciliteren van de realisatie van kwalitatief hoogstaande architectuur en van het behoud van goede 'alledaagse architectuur', en door dat te doen heeft ze eerder de noodzaak en betekenis van de architectuur voor het voetlicht gebracht, dan die van zichzelf. Ze gelooft dat de architectuur zowel in staat is de tijdgeest uit te drukken als om – 'als een baken in de evolutie van een gedeelte cultuur' – andere tijden aan te spreken.¹⁵

uit liefde voor architectuur: het centre canadien d'architecture

De nalatenschap van Phyllis Lambert is alom te bewonderen, maar het belangrijkste erfstuk is het Centre Canadien d'Architecture (CCA), het instituut dat ze in 1979 stichtte, leidde en vervolgens in 1989 bouwde, en aan het ontwerp waarvan ze bijdroeg als adviserend architect.¹⁶ In een

¹⁴ Udy, *Man Makes the City*, op. cit. (noot 7), 127.

¹⁵ Lambert, 'Farnsworth on Mars?', op. cit. (noot 1), 83.

¹⁶ De in 1989 geopende nieuwbouw van Peter Rose Architecten, ongeveer 12.000 m² en bekleed met zelfdragende Trenton kalksteen, werd verbonden met het Shaughnessy House uit 1874 van architect William T. Thomas. Lambert trad op als adviserend architect; architect Errol Argun was compagnon.

Shaughnessy House werd gerenoveerd onder supervisie van Denis St-Louis van Bilodeau St-Louis architecten; 'About CCA' zie: <http://www.cca.qc.ca/en/collection/336-cca-building>; Helen Malkin, 'Building and Gardens: Participants, Chronology and Specifications'. Zie: http://www.cca.qc.ca/system/items/3787/original/Building_and_Gardens_specs_EN.pdf?1264796686.

For the Love of Architecture:

The Canadian Centre for Architecture

Phyllis Lambert's legacy is everywhere to be appreciated, yet its most substantial object is the *Centre canadien d'architecture*/Canadian Centre for Architecture, the institution she founded in and directed from 1979, then built in 1989, contributing to its design as consultant architect.¹⁶ In an early CCA publication, *Architecture and Photography 1839-1939* (1984), she succinctly describes the institution's purpose: 'The Canadian Centre for Architecture was founded to study the significance of building in the unfolding of the history of our society, so that knowledge of the past may be a guide to the present and the future.'¹⁷ Essentially her invention, the CCA grew from a centre of debate and discussion and an archive of her personal collections begun at the end of the 1950s into an internationally-renowned institution that is at once a museum of architecture, an archive of architecture and photography and a centre for postdoctoral research in the history and theory of architecture. There, she has focused many passions. The CCA has served as a locus of discourse on architecture, cities and their territories, reflecting the many facets of her objectives through the carefully arranged subjects of its discussions, lectures and symposia, the photographs, prints, drawings, books, models and objects it contains, its exhibition programme, and importantly, the publications that accompany it. This mission regarding architecture and the city is constantly restated in her contributions to these publications, whether they are introductions to the studies of others or academic essays of her own.

The CCA, launched in the midst of Lambert's tumultuous decade of involvement in the architectural patrimony of Montreal and Los Angeles, reflected the impact of the history of architecture on her work and that of other architects. A perception of the diminishing relevance and 'aggressive mediocrity'¹⁸ of mainstream modernist (particularly corporate) architecture was met with a corresponding rise in interest in the eloquence, variety and invention of architecture of previous eras. This was acutely felt in the new generation of architectural graduates (my own) and their peers, who were interested in the historical city¹⁹ and alternative approaches to the thinking and making of architecture, which abounded in pre-modernist or 'other' modernist traditions. The

¹⁶ The new building, opened in 1989, a structure clad in self-supporting Trenton limestone of some 12,000 m² coupled with the rescued Shaughnessy House (architect William T. Thomas, 1874), was designed by Peter Rose Architects, with Phyllis Lambert as consulting architect and associate architect Errol Argun. The mansion was restored under the supervision of Denis St-Louis of Bilodeau St-Louis architectes. About CCA, see: <http://www.cca.qc.ca/en/collection/336-cca-building>; and Helen Malkin, 'Building and Gardens: Participants, Chronology and Specifications'. See: http://www.cca.qc.ca/system/items/3787/original/Building_and_Gardens_specs_EN.pdf?1264796686.

¹⁷ Phyllis Lambert, introduction to Richard Pare, *Photography and Architecture 1839-1939* (CCA/Gallaway: Montreal, 1982), 7. For an early description of the collection, see also: Phyllis Lambert, Phyllis Lambert, 'A Glimpse at the Outstanding Collection of

the Centre Canadien d'Architecture', *Trace*, vol. 1 (1980) no. 1 (Toronto: The Architectural Magazine Society), 40-53.

¹⁸ Lambert's characterization of mainstream corporate architecture, as was evident in early considerations for an architect to the Seagram Building. From Lambert, 'Farnsworth on Mars?', op. cit. (note 1), 72-83.

¹⁹ A burgeoning concern for architecture history was felt by practitioners and critics throughout the West: the theme of the International Biennale of Architecture of 1980, *The Presence of the Past*, curated by Paolo Portoghesi, articulated this interest that had been brewing for decades, and re-presented it to a still work-starved profession. More than the exhibition itself, the catalogue fuelled an internationalized architectural discourse. Francesco Cellini, et al. (eds.), *Architecture 1980: The Presence of the Past* (Rizzoli: New York, 1980).

vroege publicatie van het CCA, *Architecture and Photography 1839-1939* uit 1984, beschrijft ze beknopt het doel van het instituut: 'Het Centre Canadien d'Architecture is opgericht om het belang van het bouwen in de loop van de geschiedenis van onze maatschappij te bestuderen, zodat kennis van het verleden een leidraad kan zijn voor het heden en de toekomst.'¹⁷ Het CCA was in wezen haar idee en het groeide uit van een uit de jaren vijftig van de twintigste eeuw stammend centrum voor discussie en debat, annex archief voor haar persoonlijke collecties, tot een internationaal vermaard instituut dat tegelijk een architectuurmuseum, een architectuur- en fotografie-archief en een centrum voor postdoctoraal onderzoek naar architectuurgeschiedenis en architectuurtheorie is. Ze heeft hier veel van haar passies samengebracht. Het CCA fungeerde als een verzamelpunt voor gesprekken over architectuur en over de stad en haar grondgebied. Door middel van zorgvuldig gekozen onderwerpen voor discussies, lezingen en symposia, via de foto's, prenten, tekeningen, boeken, maquettes en voorwerpen die het bevat, door het tentoonstellingsprogramma en, nog belangrijker, door de begeleidende publicaties weerspiegelde het centrum de vele facetten van haar doelstellingen. In haar bijdragen aan deze publicaties maakt zij steeds weer melding van haar missie met betrekking tot de architectuur en de stad, of het nu gaat om voorwoorden bij de studies van anderen of haar eigen wetenschappelijke essays.

Het CCA, dat van start ging midden in de tumultueuze periode waarin Lambert betrokken was bij het architectonische erfgoed van Montréal en Los Angeles, weerspiegelde de invloed van de architectuurgeschiedenis op haar eigen werk en op dat van andere architecten. Het inzicht over de afnemende relevantie en de 'agressieve middelmatigheid'¹⁸ van de heersende trend, de modernistische (vooral bedrijfs-)architectuur, ging gepaard met een stijgende belangstelling voor de zeggingskracht, verscheidenheid en inventiviteit van de architectuur van vroegere tijden. De nieuwe generatie afgestudeerde architecten (die van mij) en collega's, die belang stelden in de historische stad en in alternatieve benaderingen van het denken over en de realisatie van architectuur die rijkelijk aanwezig waren in premodernistische of 'andere' modernistische tradities, waren zich hiervan sterk bewust.¹⁹ Het ontstaan van het CCA, dat in eerste instantie eerder werd gezien als een collectie en een forum dan als een museum, kwam precies op het juiste moment en was van groot belang voor deze generatie. Het besef van het belang van de collectie ging gepaard met een besef van de draagwijdte van de gebeurtenissen die haar inspireerde. Het seminar over Schinkel bijvoorbeeld dat Kurt Forster in

17 Phyllis Lambert, voorwoord bij Richard Pare, *Photography and Architecture 1839-1939* (Montreal: CCA/Gallaway, 1982), 7-11. Voor een vroege beschrijving van de collectie, zie ook: Phyllis Lambert, 'A Glimpse at the Outstanding Collection of the Centre Canadien d'Architecture', *Trace*, jrg. 1 (1980) nr. 1 (Toronto: The Architectural Magazine Society), 40-53.

18 Lambert's typering van de heersende trend in bedrijfsarchitectuur, die al duidelijk bleek uit de vroege overwegingen rond de architectenkeuze voor het Seagram-gebouw. Uit: Lambert, 'Farnsworth on Mars?', op. cit. (noot 1), 72-83.

19 In het Westen toonden architecten en critici zich in toenemende mate geïnteresseerd in architectuurgeschiedenis; het thema van de Internationale Architectuurbienname van 1980, *The Presence of the Past*, met Paolo Portoghesi als curator, gaf uitdrukking aan deze al tijdens sluimerende belangstelling en presenteerde het aan een nog steeds naar werk snakkende beroepsgroep. De catalogus voedde het internationale architectuurdebat sterker dan de tentoonstelling zelf. Francesco Cellini et al. (red.), *Architecture 1980: The Presence of the Past* (New York: Rizzoli, 1980).

20 Phyllis Lambert (ed.) and prologue to *Viewing Olmsted: Photographs by Robert Burley*;

Library wing of Canadian Centre for Architecture and the restored Shaughnessy House. Peter Rose architect; Phyllis Lambert consulting architect; Erol Argun associate architect, 1989 / Bibliotheekvleugel van de Centre Canadien d'architecture en het gerestaureerde Shaughnessy House. Peter Rose architect; Phyllis Lambert adviserend architect; Erol Argun uitvoerend architect, 1989

Lee Friedlander and Geoffrey James, (Cambridge, MA -and Montreal: MIT Press/CCA, 1996), 7-14.

emergence of the CCA, perceived first as a collection and forum rather than a museum, was timely, and of enormous importance to this generation. The sense of the significance of the collection was coupled with a sense of the significance of the events that it inspired. Kurt Forster's seminar at the CCA (at its temporary offices) on Schinkel in 1980, for example, which drew together Schinkel's neoclassicism with the technology and representational responses to technology specific to modernity, had a profound impact on the architects and architecture students in attendance. The situating of local protagonists and their interests within wider, international conversations and contexts was invaluable, and emblematic of Lambert's ambition to raise the understanding of architecture's significance in representing and making society. Every programme reinforced this position, and the building for the CCA that was completed in 1989 was a concrete statement of it.

The building of the CCA, for which Phyllis Lambert was both the client and a consulting architect, was an investment in architecture that, through its substance, its collections and the subjects of its exhibitions and publications, suggested that it was continuous with the fabric of the city that acted as its host. Its collection of topographical photography effectively drew the past and the present together into one real space, revealing the city to be a continuously evolving product of fantasy, invention and investment. For example, the CCA's commissioning of photographers to document buildings, and notably, the urban landscape designs of Frederick Law Olmsted,²⁰ allowed audiences to appreciate the North American city as much more than the accumulation of fragments produced with a non-hierarchical infrastructure:

1980 in de tijdelijke behuizing van het CCA organiseerde, waarbij hij Schinkel's neoclassicisme relateerde aan de technologie en de representatieve antwoorden op technologie die zo specifiek zijn voor het modernisme, had bijvoorbeeld grote invloed op de aanwezige architecten en architectuurstudenten. Lokale protagonisten en hun belangen werden in een breder, internationaal discours en contexten geplaatst, wat van onschatbare waarde was en symbool stond voor de ambitie van Lambert om het inzicht in het belang van architectuur te vergroten, om zo de maatschappij te kunnen representeren en vorm te geven. Deze positie werd met ieder programma versterkt; het in 1989 opgeleverde CCA-gebouw was er de concrete manifestatie van.

Het CCA-gebouw, waarvoor Phyllis Lambert optrad als zowel opdrachtgever als adviserend architect, was een investering in de architectuur, die door zijn substantie, zijn collecties en de onderwerpen voor tentoonstellingen en publicaties de suggestie wekte naadloos verbonden te zijn met het stedelijk weefsel van de stad die het te gast had. De collectie topografische foto's bracht het verleden en het heden in feite samen in een werkelijke ruimte, waarbij een stad wordt onthuld, die een zich onophoudelijk ontwikkelend product is van verbeelding, inventiviteit en investeringen. De opdrachten die het CCA bijvoorbeeld aan fotografen gaf om gebouwen te documenteren, in het bijzonder de stadslandschapontwerpen van Frederick Law Olmsted,²⁰ stelden het publiek in staat te begrijpen dat de Noord-Amerikaanse stad zoveel meer is dan een opeenstapeling van fragmenten, teweeggebracht door een infrastructuur zonder hiërarchie: integendeel, ze is en blijft onderwerp van ontwerp en reflectie. De tekeningencollectie van het CCA – van architecten, kunstenaars en stedenbouwkundigen uit de periode van de vroege renaissance tot het heden – demonstreert de voortdurende vitaliteit van de realisatie van de architectonische idee. Daardoor kan het grote publiek plotseling ook inzicht verwerven in deze vitaliteit, terwijl in de beginperiode nog verwacht werd dat voornamelijk architecten het centrum zouden bezoeken.²¹

Phyllis Lambert trad in 1999 terug als directeur van het CCA en is nu voorzitter van de raad van toezicht. Het programma van evenementen, tentoonstellingen en publicaties is en wordt voortgezet onder leiding van Kurt Forster (1999-2001) en Mirko Zardini (vanaf 2002), de huidige directeur en hoofdcurator. Het programma van de CCA voor gastonderzoekers, dat gebruik maakt van de niet te onderschatten mogelijkheden van het instituut, is van internationaal belang voor iedereen die postdoctoraal onderzoek wil doen naar architectuur en aanverwante terreinen. Ook dit maakt deel uit van de nalatenschap van Lambert. Haar voortdurende betrokkenheid bij het werk van het CCA, van het verzamelen van personen, die betrokken zijn bij de realisatie van architectuur en steden tot en met de studiebeurzen, duurt voort als een voorbeeldige demonstratie van het rentmeesterschappincipe dat ze voorstaat. Phyllis Lambert realiseerde het CCA met de bedoeling zowel architecten als burgers te

20 Phyllis Lambert (red.), voorwoord bij *Viewing Olmsted: Photographs by Robert Burley*, Lee Friedlander and Geoffrey James (Cambridge, MA/Montréal: MIT Press/CCA, 1996), 7-14.

21 Lambert, 'A Glimpse at the Outstanding Collection', op. cit. (noot 17), 40-53.

it was and is, rather, a subject of design and reflection. The CCA's collections of drawings – by architects, artists and urbanists from the early Renaissance through the present – demonstrate the perpetual vitality of the making of the architectural idea, making this quality dramatically available to a wide audience, one that was very much anticipated, at its beginnings, to be an audience of architects.²¹

Phyllis Lambert retired as director of the CCA in 1999 (she is now chair of its board of Trustees) but its programme of events, exhibitions and publications has continued under Kurt Forster (1999-2001), and Mirko Zardini (2002-present), the current director and chief curator. Its visiting scholar's programme, which takes advantage of the institution's invaluable resources, is of international importance for those pursuing postdoctoral research in architecture and related fields. This, too, is part of Lambert's legacy. Her ongoing involvement in the CCA's work, from her gathering of figures involved in the making of architecture and cities to its scholarship, continues as an exemplary demonstration of her principle of stewardship. In making the CCA, Phyllis Lambert's intention has been to transform architects and citizens alike, and engage them in a shared contract of responsibility for the city, its buildings and its places: the environment they share that represents them. Architects have been encouraged to see, think, make and care for architecture – to love architecture – so that, in a paraphrase of her own sentiments, it might at once express the best of society, and hopes for its betterment.

21 Lambert, 'A Glimpse at the Outstanding Collection', op. cit. (note 17), 40-53.

transformeren en hen te betrekken bij een gezamenlijk contract over de verantwoordelijkheid voor de stad, haar gebouwen en plekken: de omgeving die zij delen en die hen representeert. Ze moedigde architecten aan te kijken naar architectuur, te denken over architectuur, haar te maken en voor haar te zorgen – haar lief te hebben – zodat, om haar eigen gevoelens te parafraseren, architectuur zowel het beste van een samenleving tot uitdrukking brengt, als hoop biedt voor haar verbetering.

Vertaling: InOtherWords, Maria van Tol